

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора архітектури, доцента **Гатальської Надії Вікторівни**
на дисертаційну роботу **Гребенюка Івана Васильовича**

«Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертації

Міська скульптура дедалі більше функціонує як міждисциплінарний інструмент, що поєднує художні практики, соціальну взаємодію та технологічні інновації є важливим чинником збереження ідентичності міського середовища, сприяє формуванню локальної пам'яті та посиленню емоційного зв'язку мешканців з середовищем їх проживання в процесі трансформації міського простору. Скульптурна пластика як складова архітектурно-просторової композиції відіграє важливу роль у візуальній і семантиці міського середовища, впливаючи на його змістове наповнення та ідеологічний контекст. В умовах постійних трансформацій міського середовища особливої уваги потребує питання збереження історично сформованого образу міських просторів поряд із утворенням нових об'єктів. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети виступає скульптурна пластика – як елемент просторової організації, носій культурного коду, історичної пам'яті та емоційної виразності. Інтеграція скульптури в архітектурне середовище надає міському простору нового значення, перетворюючи його на носій історичної пам'яті, що набуває все більшої актуальності в контексті суб'єктно-орієнтованих підходів формування міського середовища.

Архітектурно-візуальна інтеграція скульптури відіграє важливу роль у створенні ефекту автентичності архітектури, підсилює культурний та історичний сенс міського простору. Дослідження архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики в міську архітектуру є важливим інструментом збагачення урбосередовища та створення унікального образу міста.

Нині в Україні відбувається активний перегляд ролі публічного мистецтва, зокрема скульптури, у формуванні урбаністичного ландшафту. Водночас у вітчизняній науковій літературі аспекти архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики у структуру сучасного міського середовища висвітлено фрагментарно.

Актуальність дисертаційного дослідження підсилюється необхідністю переосмислення існуючих підходів до взаємодії мистецтва, архітектури та урбаністики у контексті сталого розвитку міст та зміцнення локальної ідентичності.

Таким чином, обрана автором тематика є своєчасною, важливою як у теоретичному, так і в практичному аспектах, відповідає сучасним викликам архітектурної галузі та містобудування.

Актуальність теми належним чином обґрунтована у вступі дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота Гребенюка І. В. виконана на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила». Тема дослідження відповідає науковому напрямку кафедри. Дисертаційне дослідження також перетинається з науковим дослідженням «Моделювання розвитку урбанізованих систем і територій» (Державний реєстраційний номер: 0120U002183) Науково-дослідного інституту імені Академіка І. М. Луцького.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Оцінюючи отримані та представлені у дисертаційній роботі результати дослідження доцільно звернути увагу на найважливіші з них.

Уперше:

- проаналізовано особливості трансформації скульптурної пластики в контексті культурної, історичної та просторової ідентичності м. Івано-Франківська;
- обґрунтовано принципи та методи інтеграції скульптурної пластики в архітектурний простір м. Івано-Франківська.

Уточнено та удосконалено:

- понятійно-термінологічний апарат – запропоновано нові дефініції для розмежування декоративної, меморіальної, інтерактивної та концептуальної скульптурної пластики в міському середовищі;
- методичні підходи оцінювання архітектурно-візуальної відповідності скульптурних об'єктів з урахуванням контексту середовища, історико-культурного коду, композиційних зв'язків та соціального значення;
- підходи щодо інтеграції скульптурної пластики в архітектурну структуру міста з позицій візуально-композиційної цілісності, емоційного впливу та символічного навантаження;
- принципи організації сучасної міської скульптури в дизайні міського середовища.

Доробок автора, представлений в дисертаційному дослідженні є теоретичним внеском у розвиток архітектурної науки, зокрема у сфері підходів інтеграції скульптури в архітектурний образ міського середовища.

4. Оцінка змісту дисертації

Дисертаційна робота Гребенюка Івана Васильовича «Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору», представлена на здобуття ним наукового ступеня доктора філософії з галузі знань

19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та

містобудування складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дослідження, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет, окреслено її зв'язок із науковими темами кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», виокремлено наукову новизну отриманих результатів. Охарактеризовано методи дослідження, розкрито теоретичне та практичне значення отриманих результатів, відображено форми апробації результатів дослідження, кількість публікацій та структуру роботи.

У **першому розділі «Джерела та передумови інтеграції скульптурної пластики в міському просторі»** представлено аналіз історичних аспектів формування скульптури як культурного феномену та засобу вираження нормативно-ціннісних уявлень соціуму. Розглянуто історичні аспекти розвитку скульптури в урбаністичному контексті, її роль у формуванні соціокультурної пам'яті та сучасні тенденції інтеграції скульптурних елементів у громадський простір.

В аналітичному дослідженні автор слушно звертає увагу на прагнення людини до символічної організації простору як першопричину формування скульптури за довго до створення перших міст та містобудування як діяльності.

Важливим є акцентування уваги автором на особливостях інтеграції міської скульптури у структуру урбаністичного середовища як форми публічного мистецтва та її значенні у формуванні знакової системи міського середовища. Автор окреслює чинники, що впливають на інтеграцію скульптури в міське середовище.

Аналітичний матеріал розділу викладено логічно та послідовно, з належним рівнем узагальнення, що формує ґрунтовне підґрунтя для наступних розділів роботи.

Зауваження до розділу. На думку опонента автором приділено недостатньо уваги особливостям пластичних прийомів формування скульптури, їх трансформації упродовж окреслених періодів та цивілізацій, а також взаємозв'язкам таких прийомів із нормативно-ціннісними уявленнями соціуму про красу та ідеологічним контекстом. Дані аспекти повною мірою окреслено в контексті скульптури епохи Відродження (с. 45). Фрагментарно автором окреслено особливості інтеграції скульптури в міське середовища з XVIII ст. – до поч. XX ст.

У **другому розділі «Скульптура як елемент формування ідентичності міського простору»** обґрунтовано значення скульптурної пластики як носія символічного змісту, що бере участь у формуванні локальної ідентичності міського середовища.

Окреслено понятійно-термінологічний апарат, акцентовано увагу на плюралізмі трактувань та змістів базових понять дисертаційного дослідження. Важливим доробком автора є аналіз громадського простору як багатопланової семантичної конструкції, що розглядається як полімпсест. Цінним, на наш погляд, є звернення уваги автора на взаємовплив нормативно-ціннісних уявлень соціуму в межах конкретної території упродовж та певного часового проміжку на трансформацію архітектурного образу міста. Центральним поняттям, на якому автор фокусує увагу є ідентичність, що окреслено в різних контекстах, а в підсумку обґрунтовано його зміст в контексті архітектурного образу міста.

Цікавим є звернення уваги автора на важливість емоційного зв'язку містян із міським простором в контексті формування та трансформації скульптурного оформлення міст України упродовж останніх років – переосмислення ролі пам'ятників у сучасній урбаністиці – від статичних монументів до активних об'єктів моральної пам'яті та патріотичного виховання. Автор доречно окреслює процес формування ідентичності міського простору як результат взаємодії між скульптурою, архітектурою, природним середовищем та соціокультурними традиціями.

За результатами здійсненого аналізу автором виділено типові функції скульптур у процесі ідентифікації публічного простору, запропоновано підходи їх доцільного інтегрування в архітектурно-урбаністичну структуру. Узагальнення підкріплено прикладами вітчизняного та міжнародного досвіду, що свідчить про практичне значення результатів дослідження.

Зауваження до розділу. Відсутність в розділі графоаналітичного матеріалу, який унаочнює результати аналітичного дослідження. Зокрема, особливості застосування скульптурного оформлення в історичному контексті, типологічні ознаки скульптури у поєднанні з конкретними прикладами.

У третьому розділі «Аналіз формування і «функціонування» скульптури в містах України (на прикладі м. Івано-Франківська)» представлено аналіз процесу становлення та трансформації скульптурного оформлення міського середовища Івано-Франківська. На основі чого обґрунтовано роль скульптури як індикатора зміни соціокультурного контексту містян та їх нормативно-ціннісних уявлень. Окреслено інноваційні підходи використання скульптури в міському середовищі – інтерактивної скульптури, застосування екологоорієнтованих підходів та цифрових технологій.

Особливу увагу автором приділено окресленню значення скульптури в міському середовищі Івано-Франківська при формуванні пам'ятних об'єктів, місць туристичної привабливості, локальної самоідентифікації та соціально-комунікативного середовища. Акцентовано окреслено роль сакральної скульптури у формуванні архітектурного образу Івано-Франківська, що символізує

соціокультурні зв'язки містян з історією та культурою краю, спрямовані на підсилення відчуття їх ідентичності.

Автором наведено основні аспекти, які стимулюють введення скульптури у міське середовище. До таких автором віднесено: проведення історико-етнографічних та культурно-просвітницьких заходів, індивідуальний внесок окремих митців, пам'ятні дати та події. Окрему увагу приділено аналізу взаємозв'язку між історико-етнографічними та культурно-масовими заходами та розвитком скульптурного оформлення міських просторів Івано-Франківська.

У четвертому розділі **«Принципи, методи та інструментарій формування міського середовища на вимоги скульптурної пластики»** обґрунтовано та представлено такі принципи організації сучасної міської скульптури в дизайні міста:

- розміщення міської скульптури в архітектурному середовищі;
- формотворення сучасної міської скульптури;
- функціональної організації міської скульптури;
- технологічної організації сучасної міської скульптури.

На основі зазначених принципів автором запропоновано концепцію взаємодії пластичних форм скульптури із середовищем, що враховує чинники ідентичності, символічного навантаження та соціальної взаємодії, а також окреслено інструменти забезпечення архітектурно-візуальної узгодженості між скульптурними об'єктами та структурою міського простору.

Окрему увагу автором приділено окресленню основних принципів та методів інтеграції скульптурної пластики в архітектурний простір Івано-Франківська.

Розділ має прикладне значення для урбаністичної практики та розвитку сучасної публічної скульптури в українських містах.

Зауваження до розділу. На думку опонента принципи та методи інтеграції скульптурної пластики в архітектурний простір Івано-Франківська доцільно було розмістити у розділі 3 як результат проведених та представлених там досліджень.

Загальні висновки дисертаційної роботи відповідають поставленим завданням та відображають основні результати. Структура дисертації побудована чітко й лаконічно та відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Отримані результати та висновки наукового дослідження є обґрунтованими та підтверджуються результатами проведених досліджень. За своєю структурою дисертаційна робота складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертації корелюється з метою та завданнями, які

дисертант визначив у своєму дисертаційному дослідженні, а виклад матеріалу дозволяє зрозуміти сутність концепції архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики як важливого фактору формування ідентичності міського простору.

Представлене до розгляду дисертаційне дослідження характеризується логічністю викладу матеріалу, комплексністю та структурованістю, усі підрозділи взаємопов'язані між собою. Автором опрацьовано 183 джерел, на які у тексті зроблено відповідні посилання. Теоретична база та методи дослідження, застосовані у дослідженні окреслено належним чином окреслені.

Наукова та теоретико-практична цінність представленої дисертації є достатньо обґрунтованою, має апробації та впровадження результатів дослідження, що підтверджується практичними результатами та засвідчує високий науковий потенціал Гребенюка І.В.

Висновки до розділів і загальні висновки роботи, викладені безпосередньо в тексті дисертації, аргументовані й засвідчують високий рівень наукової компетенції та професійної кваліфікації дисертанта.

Основні положення дисертації обговорювалися та отримали позитивну оцінку під час науково-практичних конференцій, наукових семінарів кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», робочих зустрічей та інших заходів за тематикою дослідження.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів у проєктній діяльності, при розробці концепцій благоустрою та реконструкції публічних просторів, а також у формуванні стратегій міської ідентичності. Запропоновані рекомендації можуть бути впроваджені в практику архітектурного проєктування, культурної політики міста, а також у навчальний процес спеціальностей архітектурно-мистецького профілю.

Запропоновані автором рекомендації щодо розміщення скульптур в міському просторі можуть застосовуватися для збереження ідентичності місць та покращення якості публічного простору. Варто окремо наголосити, що результати дисертаційного дослідження можуть застосовуватися в освітньому процесі (у лекційних курсах, навчальному та дипломному проєктуванні на профільних кафедрах ЗВО під час підготовки студентів за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування).

Окремі результати впроваджень підтверджені у додатках дисертаційного дослідження.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг дисертації складає 180 сторінок, з яких 149 сторінок основного тексту, 13 сторінок додатків із ілюстраціями, 18 сторінок посилань на літературу з 183 позицій. Дисертаційна робота є структурованою, а отримані результати засвідчують про високий рівень дисертації. У дослідженні не виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано. Здобувачем за темою дослідження опубліковано 7 наукових праць, з них: 3 статті опубліковані в наукових фахових виданнях України, 1 у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та 2 тезах доповідей науково-практичних конференцій національного та міжнародного рівнів.

Дисертаційна робота та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Дослідження написано відкритим науковим стилем з використанням відповідного темі термінологічного апарату. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта Гребенюка І.В., вважаємо за необхідно навести зауваження та рекомендації, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час процедури публічного захисту.

1. При формулюванні висновків вважаємо за необхідне формулювати їх суть лаконічно, не надаючи аналіз, представлений у розділі.

2. При окресленні результатів як аналізу, так і власних досліджень вважаємо за необхідне представляти їх із застосуванням принципу ієрархії – від загального до конкретного.

3. Результати аналітичних досліджень, типологічних особливостей, а також модель організації міської скульптури потребують графічного вираження у вигляді графоаналітичних матеріалів як для розуміння внутрішніх зв'язків та послідовностей, так і для подальшого практичного застосування.

4. Для зручнішого застосування обґрунтованих автором 16 принципів (параметрів) дизайну міського середовища) вважаємо доцільним їх групування відповідно до особливостей та характеристик.

Вищевказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, на його наукову новизну та практичне значення.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертації представлено у чотирьох наукових публікаціях, з яких: одна у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та три наукові публікації у фахових виданнях України. Результати висвітлено в матеріалах та тезах Всеукраїнської та Міжнародної наукових конференцій.

Висновки дисертації в цілому

Рецензоване дисертаційне дослідження Гребенюка І. В. «Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору» є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022 р. №502 від 19.05.2023р.), а її автор Гребенюк Іван Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор архітектури, доцент,
професор кафедри ландшафтного проектування
та садово-паркового мистецтва
Харківського національного
університету міського
господарства імені О.М. Бекетова

Надія ГАТАЛЬСЬКА

Підпис д. арх. Гатальської Н.

ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар

Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова

Олег КАЛМИКОВ